

III.

PODOBY PŘÍPUSTNÉ A NEPŘÍPUSTNÉ RETROAKTIVITY PRÁVA

Vícekrát bylo naznačeno, že právní řády jednotlivých států nenahlížejí na problematiku zpětné časové působnosti práva shodně, a to jak z hlediska vymezení toho, co se retroaktivitou rozumí, tak z hlediska jejich přípustných a nepřípustných podob. Snad právě proto je problematika zpětného časového působení právních pravidel označována za jednu z nejsložitějších otázek, se kterými je nutno se v právu vypořádat.

Řešení problémů souvisejících se zpětným časovým působením právních pravidel nemůže být univerzálně platné a jednotné z toho důvodu, že jednotlivé společnosti jsou v různé míře tolerantní k důsledkům změn v právní regulaci, nesdílejí stejné hodnoty, s jejichž oporou by bylo možno hledat vhodná řešení. Přístup ke zpětnému působení práva, k předpokladům jeho uplatnění a k důsledkům tím vyvolaným je proto věcí spíše určitého kompromisu mezi jednotlivými kolidujícími hodnotami, zájmy, principy a dalšími faktory, které vstupují do hry.

Protože jde mnohdy o problémy zcela zásadní, mnohé právní řády jsou utvářeny tak, aby poskytovaly alespoň některá pravidla jako vodítka pro řešení sporných situací. Je samozřejmě otázkou, do jaké míry jsou takto stanovená pravidla relevantní, mohou-li být sama změněna stejně jako jakákoliv jiná pravidla. Jejich přítomnost v právním řádu je nicméně nutno vnímat právě jako důsledek určitého zatímního kompromisního řešení protichůdných východisek a požadavků. Změna takových pravidel je pak možná v závislosti na tom, zda na právní řád hledíme spíše jako na výsledek aktuálního politického zápasu ve společnosti, nebo jako na soubor pravidel vytvářejících obecně platné mantinely pro fungování a činnost jednotlivců i společenských institucí.

Jeremy Waldron ve své knize *The Law: Theory and Practice in British Politics* přibližuje tuto problematiku na dvou možných přístupech

k právu.³⁴⁹ První označuje jako stranický model práva (*partisan model of law*), druhý pak jako neutrální model (*neutral model of law*). V prvním případě je právo výsledkem či odrazem projevu politické vůle, která se mění v závislosti na tom, kdo je jejím představitelem a nositelem, tudíž jakákoliv změna práva je legitimována tímto samotným faktem. Přístup k právu je proto jednoduše závislý na tom, zda je s ním vysloven souhlas, či nesouhlas. Druhý model pak nahlíží na právo jako na soubor pravidel, která jsou sice projevem či odrazem politické vůle, avšak jakmile jsou takto přijata, stávají se právem pro všechny, jak pro své zastánce, tak pro své odpůrce. Neutrální model práva z tohoto důvodu obsahuje určité záruky, které z něj činí univerzálně platný systém pravidel zajišťující koexistenci všech jednotlivců v komplexní společnosti. Jedním z hlavních rysů tohoto modelu je požadavek, aby to, co jednou bylo prohlášeno právem, nebylo jednoduše zavrženo. Jak říká J. Waldron, není možné předstírat, že to, co bylo jednou právem, nikdy neexistovalo.³⁵⁰ Stranický model práva je obtížně slučitelný s konceptem vlády práva. V tomto modelu je právo proměnlivé tak, jak se mění politické preference, nerespektuje to, co právem bylo, a samo je nuceno snášet jakoukoliv další změnu. Bez větších problémů proto odstraňuje důsledky předchozí právní úpravy, mění je a přizpůsobuje své představě. Neutrální model práva není v tomto ohledu opakem, nehledí na právo jako na objektivně platný transcendentní systém. Bere v potaz skutečnost, že obsah práva je závislý na měnících se preferencích, zároveň však vyžaduje respektovat určitá pravidla jeho změny včetně pravidel dříve stanovených.

Níže budou rozebrány různé alternativy případů zpětného působení právní regulace, podle okolností považované za přípustné, či nepřípustné. Tyto příklady jsou převzaty z různých právních řádů. Vycházejí z odlišných předpokladů právních i právněpolitických, zejména z odlišných ústavněprávních východisek. Nelze je proto mezi sebou jednoduše porovnávat a nelze je ani hodnotit podle měřítek jednoho konkrétního právního řádu, neboť jednotlivé právní řády jednotlivých států hledí na přípustnou či nepřípustnou retroaktivitu různě.

349 Waldron, J. *The Law, Theory and Practice in British Politics*. London: Routledge 1990, str. 8–18. Je třeba říci, že tak nečiní v souvislosti s analýzou zpětného působení práva, přípustnou či nepřípustnou retroaktivitou. Jím popsané modely práva mu slouží spíše jako podklad pro analýzu vztahu práva a politiky, otázek demokratického rozhodování atd., avšak zároveň se dotýkají materie zásadní pro změnu právní regulace v čase. To znamená otázek její přípustnosti či nepřípustnosti, rozsahu obsahových změn v právu atd. Z tohoto důvodu je jeho myšlenka obecně platná, jakkoliv ji formuluje na pozadí britského politického systému a také systému britského práva.

350 Waldron, J., cit. dílo, str. 17.

Tyto situace lze klasifikovat podle hlediska formálního a materiálního. Mezi formálně identifikovatelné případy zpětného působení práva lze řadit specifické druhy právních předpisů, jejichž úkolem je právě regulovat minulé skutečnosti způsobem, který je záměrně retroaktivní, aniž by však bylo možno vznášet námitku založenou na nepředvídatelnosti takové změny, popřípadě aniž by taková námitka byla vznášena. Mezi taková právní pravidla lze řadit například tzv. *curative laws*, dále *validation laws* a *interpretative laws*. Prakticky žádný z těchto specifických druhů předpisů není užíván v tuzemském právním prostředí.³⁵¹

Mezi materiálně klasifikovaná retroaktivní pravidla by se měla zařadit ta, která jsou posuzována s ohledem na svůj obsah a zejména s ohledem na meze jim vytyčené právními předpisy vyšší právní síly, především předpisy ústavními. Právě vzhledem k tomu, že se zde uplatňují různá ústavněprávní omezení, jsou případy materiálně retroaktivních pravidel považovány za nepřípustné.

Přípustnost užívání jedné či druhých alternativ retroaktivních předpisů je v zásadě dána ústavněprávními limity a jejich výkladem. Záleží tudíž na tom, zda právní řád konkrétního státu spíše odmítá nebo spíše akceptuje retroaktivní zákony jako takové, případně za jakých podmínek.

Ve prospěch i neprospěch retroaktivity právních pravidel lze uvést různé důvody. Ty, které hovoří proti retroaktivitě, již byly zmíněny. Jde především o nepředvídatelnost důsledků lidského chování, je-li mu možno aposteriorně přiznat jiné právní následky než ty, které takové chování mělo v době, kdy k němu došlo. S tím je spojeno narušení důvěry v právo, odnětí nabytých práv atd.

Lze však nalézt i argumenty ve prospěch retroaktivně stanovených pravidel. Může se například jednat o nápravu dřívějších omylů či chyb, k nimž při tvorbě práva došlo, a to zejména tehdy, vyvolá-li právní úprava jiné než očekávané důsledky. V některých případech se mohou retroaktivně působící pravidla jevit efektivnější, než pravidla prospektivní. Je tomu tak proto, že prospektivně působící pravidla jsou neutrální co do rozsahu své působnosti, neboť mají potenciál ovlivnit neselektivně všechny subjekty, které se ocitnou v dosahu jejich působnosti, stejnou měrou. Retroaktivně působící pravidla naopak mohou působit selektivně, tedy cíleně, a proto velmi efektivně při dosažení sledovaného cíle. Jejich tvůrce totiž může s ohledem na svoji znalost předchozích událostí přesně vědět, na které subjekty taková pravidla budou působit a jaký

351 Vzhledem k absenci tuzemských ekvivalentů takových druhů právních předpisů je obtížné najít vhodný překlad těchto označení do českého jazyka.

efekt u nich vyvolají. Tento argument je pochopitelně dvojsečný, protože takový přístup může zároveň vytvářet nepřipustně nerovný přístup k jednotlivým skupinám adresátů právních pravidel, a to zejména tehdy, je-li některá skupina potenciálních adresátů z dosahu právní regulace arbitrárně vyňata. Retroaktivní předpisy umožňují efektivně čelit snaze o obcházení či vyhýbání se důsledkům dřívější právní regulace, neboť umožňují zpětně označit takové počínání za protiprávní.

Negativa retroaktivní právní úpravy se však zdají převažovat nad případnými pozitivy. Tvorba retroaktivních pravidel je z hlediska jejich akceptovatelnosti věcí míry. Lze soudit, že do určité míry lze retroaktivní právní pravidla akceptovat, nad tuto míru již nikoliv. Určení takové přípustné míry je nicméně závislé na mnoha již zmíněných faktorech.

1. Retroaktivní právní předpisy podle formy

Označení retroaktivní předpisy dle formy označuje takové právní předpisy, které mají specifický vztah k předpisům dřívějším. Nejde tudíž ani tak o to, že by takové předpisy byly retroaktivní v důsledku cílené formulace například svých intertemporálních ustanovení či v důsledku toho, že by byly vztaženy k určitým minulým událostem, nýbrž o to, že tyto předpisy záměrně navazují na předpisy dřívější, které svým způsobem stvrzují, případně stvrzují dřívější intenci normotvůrce, která se z určitého důvodu adekvátně neprosadila.

Tyto předpisy jsou projevem zvýšené interakce mezi mocí zákonodárnou a mocí soudní, neboť jejich přijímáním často reaguje zákonodárce na aplikační praxi, kterou záměrně buď mění, usměrňuje nebo utvrzuje. I to je zřejmě důvod, pro který se s právními předpisy tohoto druhu nelze v českém právním řádu setkat. Tuzemská legislativní praxe se vyznačuje spíše tendencí závěry judikatury přebírat a stvrzovat, nikoliv zásadně měnit. Pokud se tak již děje, tak nikoliv se zpětnými účinky způsobem, který používají dále popsané speciální druhy retroaktivně působících předpisů, nýbrž prospektivně.

Příkladem může být např. formulace § 26 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství, který vylučuje ze soudního přezkumu rozhodnutí o zamítnutí žádosti o udělení státního občanství, je-li důvodem ohrožení bezpečnosti státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty, přičemž tento závěr lze učinit na základě utajovaných informací poskytnutých mj. zpravodajskými službami. Toto ustanovení představuje minimálně nepřímou reakci na judikaturu Nejvyššího správního soudu týkající se rozsahu soudního

přezkumu rozhodnutí o udělení státního občanství. Původní stanovisko totiž bylo takové, že rozhodnutí ve věci udělování státního občanství jsou zcela vyňata ze soudního přezkumu.³⁵² Později došlo k jeho změně na základě usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu, který dovedl, že žadatel o udělení státního občanství České republiky je legitimován k žalobě proti rozhodnutí, jímž mu státní občanství nebylo uděleno, tvrdí-li, že v řízení o jeho žádosti byla porušena jeho práva účastníka správního řízení. Problém v této souvislosti vznikl právě v souvislosti s tím, že pokud byly důvodem pro neudělení státního občanství tzv. bezpečnostní důvody, nebyly v rozhodnutí uvedeny, neboť podléhaly utajení. Judikatura správních soudů nicméně vedla minimálně nepřímou k nutnosti tyto důvody v rozhodnutích uvádět, protože neuvedení důvodů, na jejichž základě je rozhodnuto, činí tato rozhodnutí nepřezkoumatelnými, čímž jsou porušena práva účastníka správního řízení.³⁵³

1.1 Curative (corrective) laws (opravné zákony)

„Opravné zákony“, jak by bylo možno jejich označení přeložit, jsou považovány za jednu z variant přípustné retroaktivity právních předpisů. Tento typ právních předpisů, lze-li je za zvláštní kategorii předpisů označit, je zřejmě užíván pouze v právním prostředí Spojených států amerických. Jiné právní řády, zdá se, tuto specifickou metodu právní regulace buď neuvádějí, nebo minimálně nepoužívají takové označení pro tento specifický výsledek normotvorné činnosti.

Z věcného hlediska se jedná o předpisy, které buď odstraňují, nebo napravují chyby či nedostatky předchozí právní úpravy určitých kategorií společenských vztahů, lhostejno zda autonomní nebo heteronomní povahy. Zvláštní skupinu takových předpisů představují ty, které reagují na vývoj právního řádu v důsledku rozhodovací činnosti soudů, neboť výklad práva soudy, ať již aktuální nebo předpokládaný mění či nahrazují.

³⁵² Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. 6A 11/2003-33 ze dne 29. 6. 2004; šlo o vyloučení z § 65 odst. 1 soudního řádu správního).

³⁵³ Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 A 25/2002-42. Reakcí zákonodárce bylo explicitní vyloučení soudního přezkumu v takovýchto případech v zákoně č. 186/2013 Sb. Nejvyšší správní soud následně podal návrh na zrušení tohoto ustanovení k Ústavnímu soudu, který návrh zamítl s odůvodněním, že příslušné ustanovení nelze považovat za projev svévole zákonodárce (nález Ústavního soudu sp. zn. Pl.ÚS 39/17). Řadu jiných příkladů, kdy zákonodárce reaguje na judikaturu soudů, lze nalézt např. v souvislosti s rekodifikací soukromého práva; zde se však spíše jedná o převzetí judikatorních řešení do zákona, nikoliv jejich popření.

Ačkoliv se jedná o retroaktivní předpisy v pravém slova smyslu, neboť se vztahují k minulým událostem, z nichž odvozují s účinky *ex tunc* práva a povinnosti účastníků právních vztahů, jejich legitimita plyne primárně z toho, že na rozdíl od retroaktivních předpisů, které se dotýkají legitimního očekávání či nabytých práv a narušují či ohrožují je, opravné zákony naopak mají za cíl dřívější očekávání naplnit, resp. ochránit.³⁵⁴

Z hlediska možného rozporu této kategorie zákonů se zákazem retroaktivity (*ex post facto laws*) je podstatné posoudit, zda se nedotýkají například nabytých práv, která by v důsledku jejich působení byla dotčena, případně zda nezasahují do smluvních vztahů (rozpor s tzv. *Contract Clause*), protože v takovém případě by se jednalo o nepřipustně retroaktivní předpisy.

V rozhodnutí ve věci *Eastern Enterprises v. Apfel*³⁵⁵ posuzoval Nejvyšší soud USA ústavnost zákona,³⁵⁶ jehož cílem bylo mj. upravit pravidla vyplácení penzí a poskytování zdravotního zaopatření bývalým horníkům. Tradice poskytování určitého zajištění zaměstnancům v této profesi byla ve Spojených státech velmi dlouhá a sahala do 30. let minulého století. Postupně byly na základě kolektivních smluv uzavřených v letech 1950 a 1974 vytvořeny různé fondy a jiné formy kolektivního zabezpečení nároků na sociální a zdravotní zajištění. Některé z těchto fondů se však v průběhu doby kombinací několika faktorů, které spočívaly zejména v nárůstu počtu oprávněných osob, poklesu počtu subjektů věnujících se tomuto druhu podnikání a přispívajících do těchto fondů a nezměněné výši příspěvků ze strany zaměstnavatelů, dostaly do finančních obtíží. Penze vyplácené z fondů se fakticky snížily a ani plnění směřující k zajištění zdravotní péče o horníky nebyla reálně poskytována. Následovala řada stávek a dalších forem protestů proti neutěšené situaci, která takto vznikla.

Kongres, ve snaze najít řešení této situace, přijal v roce 1992 zákon, jehož cílem bylo zachovat příslušným zaměstnancům zajištění, které jim mělo náležet podle předchozích kolektivních dohod, tj. napravit nedostatky dosavadního systému sociálního a zdravotního zabezpečení těmito kolektivními smlouvami založeného. Podle přijatého zákona byly jednotlivým subjektům podnikajícím v těžebním průmyslu, které byly

354 Srov. Troy, D. E. *Retroactive Legislation*, American Enterprise Institute, 1998, str. 7, Natelson, R. G. *Statutory Retroactivity: The Founders' View*, Idaho L. Rev., vol. 39, 2002–2003, str. 495.

355 524 U.S. 498 (1998). Ke kritice tohoto rozhodnutí a navazující judikatury pro její argumentační mezerovitost srov. Epstein, R. A. *Design for Liberty*, Harvard University Press, London 2011, str. 169.

356 Coal Industry Retiree Health Benefit Act, 1992.

účastníky kolektivních dohod z let 1950 a 1974, přiděleny určité kvóty (bývalých) zaměstnanců, jejichž sociální a zdravotní nároky měly tyto subjekty zajišťovat. Společnosti Eastern Enterprises byla přidělena kvóta cca 1000 zaměstnanců, ačkoliv v těžebním průmyslu přestala podnikat již v roce 1966 a veškeré své podnikatelské aktivity s těžebním průmyslem spojené převedla na jiné subjekty v roce 1987. Celková roční finanční zátěž dopadající na tuto společnost v důsledku aplikace přijatého zákona přesahovala 5 milionů dolarů ročně. Společnost zákon napadla u soudů z několika důvodů, mj. z důvodu protiústavního omezení práva vlastnit majetek (*Takings Clause*).³⁵⁷

Nejvyšší soud Spojených států amerických prohlásil zákon za neústavní. Zákon totiž na stěžovatele dopadl primárně z toho důvodu, že neexistovaly jiné subjekty, na něž by bylo možno zátěž spojenou s poskytováním zabezpečení bývalým horníkům přenést. Takový důsledek zákona byl pro společnost zjevně nepředvídatelný v době, kdy převáděla své aktivity v těžebním průmyslu na jiné subjekty a nemohla nijak očekávat, že později na ni bude uvaleno značné finanční břemeno. Proto se jednalo o zákon vedoucí k neústavnímu odnětí majetku. Soud nicméně nebyl ve svém závěru jednotný, protože čtyři³⁵⁸ z devíti soudců Nejvyššího soudu dospěli k závěru, že o nepředvídatelné odnětí majetku nešlo a že z toho hlediska mohl zákon obstát, neboť jeho cílem bylo zhojit nepříznivou situaci, která nastala z důvodu nepředvídatelných změn oproti původnímu očekávání ohledně efektivity systému založeného na uzavřených kolektivních smlouvách, jejichž prostřednictvím měly být uspokojeny potřeby bývalých horníků. Samotný zákon vykazoval znaky nepravé retroaktivity,³⁵⁹ protože povinnost hradit náklady na sociální a zdravotní zabezpečení byla uložena *pro futuro*, avšak byla založena na minulých okolnostech.

Hranice mezi přípustnými a nepřipustnými „opravnými zákony“ spočívá především v tom, do jaké míry naplňují nebo destruuují dříve založená očekávání. Zejména soudce J. P. Stevens ve svém nesouhlasném stanovisku poukazyval na to, že cílem zákona bylo utvrdit dosavadní záruky zabezpečení horníků, které byly sjednány, avšak vzhledem k vývoji

357 Pátý dodatek Ústavy USA zakazující odnětí soukromého majetku bez adekvátní kompenzace.

358 Soudci John P. Stevens, Stephen Breyer, David Souter a Ruth Ginsburg. Podle jejich názoru mohl být zákon zpochybněn z důvodu porušení záruk *due process of law*, nikoliv z důvodu neústavního vyvlastnění. V takovém případě by musel stěžovatel prokázat jeho arbitrárnost a *unfair* povahu.

359 Tzv. *weak retroactivity*, resp. *retrospektivity*, srov. Natelson, R. G. *Statutory Retroactivity: The Founders' View*, Idaho L. Rev., vol. 39, 2002–2003, str. 528.

celkové situace postupně tyto záruky erodovaly. Většinové stanovisko se však k tomu závěru nepřiklonilo s odůvodněním, že je sice pravomocí Kongresu přijmout opatření (zákony), které představují nápravu nedostatků, které se v systému záruk zabezpečení nároků bývalých zaměstnanců projeví a maří tak původní očekávání, avšak nelze tak učinit způsobem, který selektivně dopadne pouze na některé subjekty, jež na sebe v minulosti nevzaly žádný závazek učinit určitá opatření.³⁶⁰

Jiný případ „opravného zákona“, tentokrát navazujícího na judikatorní závěry Nejvyššího soudu Severní Karoliny, popisuje J. G. Shaw.³⁶¹ Podstata věci spočívala v následujícím. V rozhodnutí *Park Terrace, Inc. v Phoenix Indem. Co.*³⁶² Nejvyšší soud Severní Karoliny rozhodl, že v případě, kdy počet držitelů podílů v korporaci poklesne pod tři, společnost pozastavuje svoji činnost. V takovém případě se pak zbývající společník či společníci společnosti stávají osobně odpovědnými za závazky, které společnost v této situaci přijme. V návaznosti na rozhodnutí Nejvyššího soudu přijal parlament Severní Karoliny zákon, jehož cílem bylo odvrátit důsledky plynoucí z tohoto rozhodnutí. Podle přijatého zákona se i v případě, že počet společníků společnosti poklesne pod tři, považuje taková společnost nadále za plně funkční a odpovědnou za své závazky. Po přijetí zákona se před Nejvyšší soud Severní Karoliny dostal případ *Lester Bros. v. Pope Realty & Ins. Co.*, ve kterém se žalobce domáhal zaplacení kupní ceny za domy, které společnost nakoupila v době, kdy měla pouze dva společníky. Žalován byl jeden ze společníků této společnosti, který postavil svoji obranu na tom, že v mezidobí přijatý zákon brání vyvození jeho osobní odpovědnosti za závazky z kupní smlouvy a nárok tak může být uplatněn výlučně proti společnosti. Soud nicméně konstatoval, že v době, kdy společnost domy kupovala, zmíněný zákon dosud neplatil. Naopak v té době již bylo přijato rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Park Terrace*, a proto byl dle soudu osobně odpovědný za závazky z kupní smlouvy právě společník společnosti. Přijetí zákona dle soudu nemohlo ze společníka jeho odpovědnost za závazek společnosti sejmout, protože by taková změna byla retroaktivní nepřipustným způsobem, neboť by narušovala nabytá práva věřitele.

360 Nejvyšší soud měl na mysli to, že společnost Eastern Enterprises ukončila svoje těžební aktivity ještě před tím, než byla v roce 1974 uzavřena nová dohoda týkající se nároků bývalých zaměstnanců, jež nahradila dohodu z roku 1950. Té se společnost ještě účastnila.

361 Shaw, J. G. Corporations Constitutional Law – Retroactive Application of Curative Statute Affecting Corporate Existence, North Carolina Law Review, no. 2, vol. 38, str. 270–274.

362 243 N.C. 595, 91 S.E.2d 584 (1956), citováno dle Shaw, J. G. cit. dílo.

Hledání srovnatelných případů v jakékoliv jiné jurisdikci je poněkud obtížné. Je otázkou, do jaké míry lze za srovnatelné považovat postupy, které v některých případech volí instituce Evropské unie. Rozdíl je mimo jiné v tom, že právo Evropské unie negarantuje v takovém rozsahu jako Ústava Spojených států amerických ochranu majetkových a jiných zájmů jednotlivců. V obecných právních principech sdílených členskými státy Evropské unie lze jistě najít oporu pro ochranu legitimního očekávání, ochranu nabytých práv³⁶³ apod., avšak míra jejich relevance je zřejmě nižší ve srovnání s účinky ústavních zákazů obsažených v Ústavě USA.

„Opravné“ retroaktivní zákonodárství nicméně není evropskému právu úplně cizí, a to, možná poněkud překvapivě, i v případech, kdy je přijato či interpretováno v neprospěch adresátů právní regulace. To, co spojuje takové případy s podstatou „opravného zákonodárství“ v USA, je souvislost s ochranou legitimního očekávání dotčených subjektů.

V rozhodnutí ve věci C-337/88 ze dne 9. 1. 1990 (*Società agricola fattoria alimentare SpA (SAFA) v Amministrazione delle finanze dello Stato*) posuzoval Evropský soudní dvůr důsledky aplikace Nařízení Komise č. 57/81, o opatřeních k zajištění přechodného období v souvislosti s přistoupením Řecka ohledně trhu se zemědělskými produkty. Problém spočíval v tom, že příslušné nařízení, které mělo být účinné od 1. 1. 1981, bylo fakticky publikováno až tři týdny po tomto datu. Podle dohody o přistoupení Řecka k Evropským společenstvím měla být ode dne jeho přistoupení, tj. od 1. 1. 1981, okamžitě uplatňována pravidla týkající se trhu se zemědělskými produkty. Problém však mohl vzniknout u zboží, které bylo z Řecka „exportováno“ ještě před datem přistoupení, protože na něj byla řeckým státem poskytována státní vývozní podpora, jež se rovnala výši dovozních cel do zemí Evropských společenství, zároveň však vzhledem k přistoupení k Řecku by se na toto zboží již neuplatňovala cla. Takové zboží se totiž mohlo ocitnout „v zemi nikoho“, tj. v celních skladech, kdy z pohledu Řecka bylo již exportované (a proto s nárokem na exportní podporu), z pohledu Společenství dosud nikoliv importované (tudíž od 1. 1. 1981 vyňaté z celní povinnosti). Již v době přijímání nařízení se předpokládalo, že by mohlo dojít právě k takovému spekulativnímu využití dvojí podpory, přičemž záměr takové spekulaci zabránit byl explicitně v nařízení (resp. v „podkladovém“ nařízení Komise č. 49/81) vyjádřen. Někteří exportéři nicméně využili toho, že v prv-

363 Pro výčet relevantních principů unijního práva souvisejících s potenciální zpětnou časovou účinností srov. Raitio, J. The Principle of Legal Certainty in EC Law, Springer, 2003, str. 187 an.

ních dnech roku 1981 nebylo nařízení dosud publikováno v Úředním věstníku, a domáhali se tak jednak osvobození od cel, jednak vyplacení státní podpory.

Evropský soudní dvůr konstatoval, že nařízení může mít retroaktivní účinek, neboť jeho cílem je ochrana obecného zájmu (*general interest*), konkrétně zájmu na hladkém přechodu z dosavadních systémů podpory exportu zemědělských produktů s cílem zabránit spekulativnímu jednání na trhu s nimi. Z téhož důvodu nemohlo být dle Soudu dotčeno legitimní očekávání exportérů, neboť nemohli nevědět, že exportní podpora vyplácená státem slouží právě k neutralizaci efektu dovozních cel do zemí Evropských společenství. „Nápravný efekt“ nařízení tak umožnil překonat formální deficit účinků tohoto předpisu plynoucí z jeho opožděné publikace a ospravedlnil tak jeho retroaktivní aplikaci.

1.2 Validation statutes (potvrzující zákony)³⁶⁴

Jistou obdobou *curative laws* jsou zákony, které mají za cíl odstranit vady jiných aktů, zpravidla správních nařízení či individuálních správních aktů. Možný rozsah účinků tzv. *curative laws* je z tohoto hlediska širší, protože slouží k nápravě jakýchkoliv defektů v předchozí právní regulaci, i když, jak bylo na jednotlivých případech ukázáno, není to vždy možné, a to zejména v případech, kdy jsou dotčena nabytá práva nebo legitimní očekávání.

Tento druh předpisů se uplatňuje například v právním řádu Francie a Belgie.³⁶⁵ Slouží primárně k tomu, aby napravovaly nedostatky normativních či individuálních správních aktů vydávaných správními orgány, jež by jinak vedly v rámci soudního přezkumu k jejich zrušení. Tím je zároveň objasněna podstata jejich retroaktivního působení, protože ke zhojení právních aktů dochází s účinky *ex tunc*. Právní akt neplatný či nicotný pro své vady a potenciálně nevyvolávající žádné právní účinky se v takovém případě považuje za akt bezvadný.

V důsledku toho jsou potvrzující zákony nástrojem, který efektivně brání soudnímu přezkumu zákonnosti (ústavnosti) vadných individuálních či normativních správních aktů. Připouští se, aby potvrzující zákon byl vydán v kterékoliv fázi existence potvrzovaného právního aktu. Může

se tak stát po jeho vydání předtím, než je správní akt napaden u soudu, v průběhu soudního řízení či dokonce po jeho skončení, v němž je správní akt zrušen. Také prostředky, které jsou k potvrzení platnosti takového aktu užívány, se mohou lišit. V některých případech je správní akt potvrzujícím zákonem „ratihobován“, jindy může být založena dosud neexistující pravomoc správního orgánu takový akt vydat nebo potvrzující zákon může obsah správního aktu převzít.³⁶⁶

Prvkem, jímž se potvrzující zákony liší od retroaktivních právních předpisů v běžném slova smyslu, je jejich deklaratorní povaha. Vzhledem k tomu zpravidla nevyvolávají základní otázku ohledně své legitimacy, protože namísto toho, aby legitimní očekávání narušovaly, je tak potvrzují. Již samotné vydání správního aktu, byť trpí vadami, zakládá legitimní očekávání jeho adresátů vzhledem k jeho presumované správnosti. Ukáže-li se následně, že vydaný správní akt je vadný, může být legitimní očekávání adresátů správního aktu dotčeno.

Přesto mohou být potvrzující zákony potenciálně problematické. Potvrzovaný správní akt totiž nemusí zakládat svým adresátům pouze určitá oprávnění, nýbrž může jim ukládat i povinnosti. Je-li takový správní akt vadný, je sporné, zda je legitimní jeho adresáty vystavit jeho působení od samého počátku jeho existence, a to zejména tehdy, měli-li adresáti takového aktu oprávněné důvody domnívat se, že vadami trpí.

Potvrzující zákony současně vyvolávají poměrně závažné otázky ústavněprávní konformity, avšak nikoliv s ohledem na svůj retroaktivní charakter, jehož potenciální škodlivost je vzhledem k deklaratorní povaze potvrzujících zákonů relativně nízká, nýbrž vzhledem k tomu, že jsou způsobilé zásadním způsobem narušovat rovnováhu dělby moci, případně porušovat právo na spravedlivý proces.

Oba aspekty současně mohou být významně dotčeny zejména v situaci, kdy zákonodárce *ex post* potvrzuje platnost dřívějších správních aktů, jejichž nezákonnost již byla v mezidobí deklarována soudy, případně ohledně kterých probíhá soudní řízení, v rámci kterého jsou namítány jejich vady. V takovém případě totiž zákonodárce zasahuje do soudního rozhodování tím, že revokuje účinky soudních rozhodnutí.³⁶⁷

Při posuzování přípustnosti takových potvrzujících zákonů vystupu-

³⁶⁶ Gribnau, H. / Pauwels, M. cit. dílo, str. 119.

³⁶⁷ Takové případy již byly demonstrovány na judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, který obvykle netoleruje, aby přijaté právní předpisy ovlivnily výsledek probíhajících soudních řízení, a to zejména tehdy, je-li zřejmé, že zákonodárce přijetím zákona sleduje právě takový cíl. Typicky se tak děje tehdy, kdy je právní předpis vybaven retroaktivními účinky vztaženými záměrně k okolnostem, které se odehrály v době předcházející vzniku příčin soudního sporu.

³⁶⁴ Vzhledem k absenci české obdoby takových předpisů je zvolen překlad „potvrzující zákony“, protože jiné alternativy se zdají být z jazykového hlediska poněkud těžkopádné. Asi nejpřesněji lze tento termín přeložit jako „zákony potvrzující platnost“ či „zákony zavádějící platnost“.

³⁶⁵ Gribnau, H. / Pauwels, M. (eds.) *Retroactivity of Tax Legislation*, EATLP International Tax Series, vol. 9. Amsterdam 2013, str. 118.

je jako klíčové hledisko zjištění, zda jsou tyto předpisy skutečně pouze deklaratorní povahy, nebo zda jsou v určitém ohledu nové, tj. ve skutečnosti modifikují dosavadní právní stav. V druhém případě se totiž projevuje jejich retroaktivní povaha intenzitou, která může činit tyto předpisy ústavně nekonformními.

Belgický Ústavní soud kupříkladu v několika svých rozhodnutích konstatoval, že napadat potvrzující zákony argumentem, že porušují princip právní jistoty, není možné, neboť takové předpisy pouze potvrzují dřívější správní akty, jejichž obsah byl adresátovi znám.³⁶⁸ Problematický je však takový přístup v případech, kdy zákonodárce reaguje potvrzujícím zákonem na závěry soudní judikatury, jež vyvozuje určité právní důsledky z předchozí právní úpravy, přičemž takové judikatorní závěry jsou zákonodárcem záměrně negovány. Takový postup Belgie se stal předmětem kritiky ze strany Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Pressos Compania Naviera s. a a další proti Belgii*.³⁶⁹ Stížnost podaly proti Belgii subjekty, které uplatnily vůči státu nároky na náhradu škody, kterou utrpěly buď přímo ony samy, nebo v návaznosti na to, že musely např. vyplatit pojistné plnění v důsledku úmrtí, ke kterým došlo při námořních nehodách.

Podstata sporu se týkala odpovědnosti za škodu způsobenou nehodami při provozu lodí. Podle dlouhodobě utvářené judikatury a podle zákona z roku 1967 neměli být lodivodi odpovědní za případné nehody lodí, ledaže by tyto nehody způsobili vlastním zaviněním. Lodivodi byli zákonem pokládáni za zástupce (agenta) vlastníka (kapitána) lodi, a proto, pokud jim nebylo možno prokázat zavinění na případné kolizi, odpovědnost za následky nehody nenesli. Odpovědnost nesl kapitán (vlastník) lodi. Ke změně tohoto přístupu došlo v roce 1983, kdy v několika svých rozhodnutích soudy dovodily, že lodivodi mají být pro účely odpovědnosti za škodu pokládáni za zástupce nikoliv vlastníka (kapitána)

368 Rozhodnutí ze dne 14. 9. 2006 č. 139/2006, dostupné v německém jazyce na <http://www.const-court.be/public/d/2006/2006-139d.pdf>. Ve věci se jednalo o zákon z dubna 2005 upravující režim domácí zdravotní péče, jež se vztahoval ke stejné materii, jako předchozí královský výnos z roku 1989. Stěžovatelé namítali nepřipustnou retroaktivitu zákona, jež zpětně reguloval příslušné právní vztahy. Belgický Ústavní soud tento argument zamítl s tím, že nový zákon nijak obsah původního královského výnosu nemění. (Bod B.14 odůvodnění: „Die angefochtenen Artikel lassen keine Rechtsunsicherheit entstehen hinsichtlich der Möglichkeit, den Inhalt des Gesetzes zu kennen. Sie haben zwar eine rückwirkende Kraft, doch sie enthalten keine neue Bestimmung im Vergleich zu den im vorerwähnten königlichen Erlass enthaltenen Bestimmungen, so dass sie nur Bestimmungen konsolidieren, deren Tragweite den Adressaten bekannt war.“)

369 Stížnost č. 17849/91, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 11. 1995.

lodi, nýbrž za zástupce státu, a to proto, že ten nejen vydával lodivodské licence, ale také tuto činnost organizoval a řídil a prostřednictvím svých agentur přiděloval lodivody na jednotlivé lodě.³⁷⁰ V důsledku této změny náhledu na postavení lodivoda jakožto zástupce státu mohl být stát činen odpovědným za následky nehody, pokud by se na ní podílel lodivod.

Reakcí na tento vývoj judikatury bylo přijetí zákona, jež vyloučil odpovědnost státu právě v takovýchto případech, přičemž tento zákon měl být aplikován na všechna soudní řízení, ve kterých byly uplatňovány nároky na náhradu újmy utrpěné při námořních nehodách, o nichž dosud nebylo rozhodnuto. V důsledku této změny právní úpravy byly žaloby stěžovatelů zamítnuty. Evropský soud pro lidská práva konstatoval porušení práva na pokojné užívání majetku. Podle jeho zjištění byly závěry soudů o odpovědnosti státu důsledkem dlouhodobého judikatorního vývoje k otázce odpovědnosti zastoupeného za jednání zástupce, na který neměla původní právní úprava z roku 1967 vliv. Skutečnost, že spory nebyly po mnoho desetiletí rozhodovány s tím výsledkem, že by byl stát činen odpovědným, nebyla rozhodující, protože nároky takového durhu nebyly vůči státu uplatňovány. Dle Evropského soudu byl závěr o možné odpovědnosti státu v těchto případech s ohledem na vývoj judikatury předvídatelný. Pokud proto stát tímto způsobem zasáhl do probíhajících sporů, dotkl se práva na pokojné užívání majetku, neboť i nárok na náhradu škody je podle Soudu majetkovým právem chráněným Úmluvou.

Spíše ojediněle se dají případy potvrzujícího zákonodárství nalézt i mimo zmíněné dva státy.³⁷¹ Do jisté míry srovnatelným případem³⁷² v dosahu působnosti evropského (komunitárního) práva se zabýval Ev-

370 V zásadě šlo o důsledek změny interpretace několika ustanovení belgického občanského zákoníku.

371 Kupříkladu německé právo zná kategorii tzv. *Nichtanwendungesetze*, avšak jejich účinek je poněkud odlišný než zde popisovaný. Užívány jsou zejména v daňovém zákonodárství a představují v zásadě reakci zákonodárce na judikatorní závěry v daňových věcech. Jejich cílem je změna rozhodovací soudní praxe, avšak s účinky *pro futuro*. Zákonodárce jimi dává najevo, že soudní závěry vyslovené v určité věci nebudou moci být aplikovány v případech, které teprve budou rozhodovány, a to vzhledem k tomu, že dojde ke změně legislativy. Tím se vlastně cíleně vylučuje důvěra daňových poplatníků v aktuální stav judikatury, neboť je avizována její změna. Takto koncipované zákony se však v žádném případě nemohou vztahovat na případy již rozhodnuté. Srov. Gribnau, H. / Pauwels, M. (eds.) *Retroactivity of Tax Legislation*, EATLP International Tax Series, vol. 9. Amsterdam 2013, str. 241 a 242.

372 Nešlo zde o „potvrzující předpis“ v pravém smyslu tohoto slova, nýbrž vlastně o nový předpis aplikovaný na již existující případy způsobem, který lze označit za retroaktivní.

ropský soudní dvůr v rozhodnutí C-69/89.³⁷³ Ve sporu šlo o účinky nařízení Rady EHS,³⁷⁴ která se týkala ochrany před dumpingovými cly. Řízení proti společnosti Nakajima bylo zahájeno podle nařízení Rady č. 2176/84,³⁷⁵ na jehož základě bylo uloženo prozatímní antidumpingové clo. Následně bylo přijato nové nařízení, které se podle svých přechodných ustanovení mělo vztahovat na již zahájená antidumpingová řízení. Společnost Nakajima v řízení před Evropským soudním dvorem napadla skutečnost, že nové předpisy se bez řádného zdůvodnění vztahují na již zahájená řízení, a to i z hlediska hmotného práva, nikoliv pouze z hlediska procedurálního. Nové nařízení dle žalobní argumentace změnilo v neprospěch společnosti Nakajima pravidla pro výpočet základu antidumpingového cla tím, že stanovilo určité podmínky a faktory, které staré nařízení neobsahovalo. Podstata námitky společnosti spočívala v tom, že Komise stanovila předběžné antidumpingové clo podle původního nařízení v nesprávné výši a následně tuto praxi „zakryla“ přijetím nového antidumpingového nařízení, aniž by zároveň řádně zdůvodnila potřebu takového postupu. Evropský soudní dvůr po porovnání textu obou nařízeních ve vztahu k metodě výpočtu základu cla konstatoval: „Upravené znění dotyčného ustanovení v novém nařízení pouze upřesňuje rámec dřívějšího znění tím, že odkazuje na různé metody výpočtu, jimiž má být zjištěna „přiměřená částka“ pro náklady prodeje, správy a režie, a „přiměřeného ziskového rozpětí“ v jednotlivých případech.“ Protože tak nové nařízení ve srovnání se starým nařízením pouze stvrdilo jeho obsah, nebylo potřeba nové nařízení a v něm upravenou zpětnou působnost nijak zvlášť zdůvodňovat.

Podle judikatury francouzských³⁷⁶ a belgických soudů jsou potvrzující zákony přípustné, byť s určitými ústavními výjimkami, v následujících případech.³⁷⁷ Zaprvé se může jednat o retroaktivní doplnění absentujících náležitostí technického charakteru, k čemuž obvykle nemají

správní orgány adekvátní pravomoc. Dále může jít o případ dodatečného „zplatnění“ nulitních správních aktů, je-li důvodem jejich prohlášení za nulitní ze strany soudů nedodržení určitých procedurálních postupů či podmínek. Připouští se také přijetí potvrzujícího zákona, který se nijak nedotýká nabytých práv a je zároveň nezbytný například pro zajištění kontinuity poskytování veřejných služeb. Další přípustnou alternativou může být potvrzující zákon obsahově příznivý pro své adresáty. Potvrzující zákon může také sloužit k odstranění rozporů mezi stanovisky odlišných soudních instancí, což je typické pro Belii, která má několik vrcholných soudů.³⁷⁸

1.3 Interpretative statutes (interpretativní zákony)³⁷⁹

Ani v tomto případě se nejedná o univerzálně užívaný druh normativních právních aktů. Některé státy s těmito předpisy výslovně počítají ve svých ústavách,³⁸⁰ jiné jejich možnou existenci akceptují.³⁸¹ Úkolem interpretativních zákonů je primárně odstraňovat nejasnosti stávajících právních předpisů. Podobně jako potvrzující zákony, měly by mít deklaratorní povahu, tudíž by v zásadě neměly vyvolávat kontroverze vzhledem ke svému retroaktivnímu působení. Jejich účinek je totiž vždy z povahy věci retroaktivní, protože se vztahují k existujícím právním předpisům. Jsou-li přijaty, je jejich aplikace obligatorní, což u retroaktivních předpisů v běžném smyslu nemusí vždy platit, a to zejména tehdy, jsou-li z důvodu svého retroaktivního účinku označeny za neústavní.

Jde opět o kategorii právních předpisů, které jsou v českém právním řádu neznámé. I české právní předpisy obsahují samozřejmě výkladová ustanovení. Typicky jde o legální definice vymezující význam v zákoně používaných výrazů či právních institutů, avšak jejich užití se děje v kon-

373 Rozhodnutí ze dne 7. 5. 1991 ve věci Nakajima All Precision Co. Ltd. proti Radě Evropských společností.

374 Nařízení Rady (EHS) č. 2423/88 ze dne 11. července 1988 o ochraně před dumpingovými nebo subvencovanými dovozy ze zemí, které nejsou členy Evropského hospodářského společenství a nařízení Rady (EHS) č. 3651/88 ze dne 23. listopadu 1988 o uložení konečného antidumpingového cla z dovozu úderových maticových tiskáren pocházejících z Japonska.

375 Nařízení Rady (EHS) č. 2176/84 ze dne 23. července 1984 o ochraně před dumpingovými nebo subvencovanými dovozy ze zemí, které nejsou členy Evropského hospodářského společenství.

376 Srov. např. rozhodnutí Ústavní rady ze dne 14. 2. 2014, č. 2013-366 QPC, dostupné na <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2014/2013366QPC.htm> [navštíveno dne 10. 1. 2019].

377 Gribnau, H. / Pauwels, M. (eds.) *Retroactivity of Tax Legislation*, EATLP International Tax Series, vol. 9. Amsterdam 2013, str. 126.

378 Kasační soud, Státní radu a Ústavní soud. V takovém případě jde o zákon, který potvrzuje jednu z možných interpretací existujících zákonů, ohledně kterých nepadají shoda mezi jednotlivými instancemi soudní soustavy.

379 Termín je překládán výrazem interpretativní, nikoliv interpretační, aby se tyto předpisy odlišily od zákonů, které jsou v některých jurisdikcích přijaty jako obecné interpretační předpisy. Například ve Velké Británii Interpretation Act 1978, v Kanadě Interpretation Act, R.S.C., 1985, c. I-21, v Austrálii Interpretation Act 1901.

380 Belgie (čl. 85 ústavy: „Pouze zákon může podávat autentický výklad ústavy.“), Lucembursko (čl. 48 ústavy: „Výklad zákona je přípustný pouze autoritou zákona.“), Řecko (čl. 77 ústavy: „Autentický výklad zákonů náleží zákonodárci.“)

381 Např. Francie, srov. k tomu stanovisko Kasačního soudu dostupné zde https://www.courdecassation.fr/publications_26/rapport_annuel_36/rapport_2014_7040/livre_3_etude_temps_7047/droit_prise_7197/caractere_evolutif_7198/cour_cassation_31948.html [navštíveno dne 10. 1. 2019].

textu daného předpisu a případný retroaktivní účinek přichází v úvahu jen tehdy, je-li samotný právní předpis, v němž jsou obsaženy, retroaktivní. Interpretativní předpisy jsou oproti tomu záměrně retroaktivní, neboť se vztahují k předpisům již existujícím.

Možné úskalí interpretativních předpisů spočívá v tom, že mohou být skrytě retroaktivní v pravém slova smyslu, tj. mohou usilovat nikoliv o odstranění významových nejasností stávajících právních předpisů, nýbrž mohou ve skutečnosti tyto předpisy měnit. Na základě takového posouzení se provádí rozlišení ústavně přípustných interpretativních předpisů.

O ústavně přípustný interpretativní předpis se jedná pouze tehdy, pokud vylučuje jakýkoliv jiný výklad než právě ten, který vyplývá z interpretativního předpisu.³⁸² Taková podmínka je však velmi zužující, protože činí interpretativní předpisy v zásadě zbytečnými. Jestliže lze totiž původní právní předpis vyložit jediným možným způsobem, není důvodu přijímat předpis interpretativní. Proto v některých případech došlo k určitému uvolnění striktních požadavků na interpretativní předpisy. Podle rozhodnutí belgického Ústavního soudu³⁸³ je přípustné, aby interpretativní předpis doplnil do právního řádu nový obsah.³⁸⁴ Má tak povahu předpisu vedoucího ke změně porozumění podkladového normativního právního aktu. Zároveň však nesmí vést k neočekávané změně významu původního aktu, nýbrž má potvrzovat interpretaci z něj odůvodněně plynoucí. Neměl by tudíž vést ke změně v právním postavení adresátů původního aktu.

382 Rozhodnutí belgického Ústavního soudu ze dne 26. 11. 2009, č. 189/2002 (v německém jazyce dostupné zde <http://www.const-court.be/public/d/2009/2009-192d.pdf>; [navštíveno dne 10. 1. 2019]): Odstavec B.7 odůvodnění: „Ein Gesetz ist auslegend, wenn es einer Gesetzesbestimmung den Sinn verleiht, die der Gesetzgeber ihr bei der Annahme verleihen wollte und die sie vernünftigerweise haben konnte. Es ist also kennzeichnend für ein solches Gesetz, vorbehaltlich des Legalitätsprinzips in Strafsachen, dass es zum Datum des Inkrafttretens des ausgelegten Gesetzesbestimmungen zurückwirkt. Die Garantie der Nichtrückwirkung der Gesetze könnte jedoch nicht durch den bloßen Umstand umgangen werden, dass ein rückwirkendes Gesetz als ein auslegendes Gesetz dargestellt würde. Folglich ist zu prüfen, ob der Gesetzgeber dem Gesetz den Sinn verliehen hat, den es bei seiner Annahme vernünftigerweise haben konnte.“

383 Rozhodnutí ze dne 26. 11. 2006, č. 102/2006, dostupné v německém překladu zde <http://www.const-court.be/public/d/2006/2006-102d.pdf> [navštíveno dne 10. 1. 2019].

384 K podobnému závěru dospěl již dříve francouzský Kasační soud v rozhodnutí ze dne 23. 1. 2004, č. 03-13.617, Bull. 2004, který konstatoval, že samotný pojem interpretativního zákona je do jisté míry fikcí, neboť volba mezi několika novými významy vždy vytváří nová pravidla. Z tohoto důvodu není rozhodující pouze formální klasifikace interpretativního zákona, nýbrž účinky, které způsobuje.

Z hlediska obvyklých ústavních restrikcí je potenciálním problémem skutečnost, že interpretativní předpis vztahující se k dřívějšímu předpisu, který nabízí více výkladových alternativ, může zhatit legitimní očekávání ohledně možných výkladových alternativ přicházejících v úvahu, a to právě tím, že z těchto alternativ vybírá jen jednu jedinou. Jestliže je však předpis sám o sobě nejasný nebo nabízí více alternativ výkladu, nezakládá tato skutečnost sama o sobě legitimní očekávání ohledně jeho obsahu.³⁸⁵

Další problém ústavní relevance může spočívat v tom, že interpretativní předpisy narušují princip dělby moci, a to proto, že odnímají soudům autonomii při výkladu právní úpravy. Obzvlášť ožehavé to může být v případech, kdy probíhá určité soudní řízení vztahující se k interpretovanému a interpretativnímu aktu. K takovým případům, které se v některých státech stávají, se vztahuje poměrně bohatá judikatura Evropského soudu pro lidská práva, který v případě změny předpisů s dopadem na probíhající řízení konstatuje porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy.³⁸⁶

1.4 Press release legislation

Jedna z námitek proti retroaktivnímu působení či uplatňování práva je založena na tom, že retroaktivním právním pravidlům nemohou jejich adresáti přizpůsobit své chování, protože tato pravidla jsou jim sdělena až poté, kdy k určitému jednání došlo. Taková pravidla proto postrádají předvídatelnost, tedy i legitimitu, a je možno jim z těchto důvodů oponovat.

Tzv. *press release legislation* představuje nástroj, jímž lze takovou námitku vyloučit. Oznámení záměru přijmout určitou právní úpravu totiž informuje potenciální adresáty, že jejich současné chování může pozdější legislativa klasifikovat odlišným způsobem. Nelze proto později důvod-

385 Tento závěr přijal Spolkový ústavní soud, srov. BVerfGE 50, 177 (193, 194). Srov. také Schön, W. „Rückwirkende Klarstellungen“ des Steuergesetzgebers als Verfassungsproblem, in: Tipke, K. et al. (eds.), Gestaltung der Steuerrechtsordnung, Festschrift für Joachim Lang, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010, str. 228 a 229.

386 Rozhodnutí se vztahují mj. k Francii (rozhodnutí ve věci Zielinski, Pradal a Gonzalez proti Francii ze dne 28. 10. 1999, ve věci Lecarpentier proti Francii ze dne 14. 2. 2006), Španělsku (rozhodnutí ve věci Gorraiz Uzarraga proti Španělsku ze dne 27. 4. 2004), Itálii (rozhodnutí velkého senátu ve věci Scordino proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, ve věci Samelli proti Itálii ze dne 17. 7. 2008) či Řecku (rozhodnutí ve věci Greek Refineries Stan a Stratis Andreadis proti Řecku ze dne 9. 12. 1994, ve věci Papageorgiou proti Řecku ze dne 22. 10. 1997).